

Передвиборний хід конем,

або Про Концепцію подальшого проведення пенсійної реформи в Україні

Реформу вітчизняної пенсійної системи обговорюють давно. Офіційно вважається, що цей процес стартував із прийняттям законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення». Вони передбачають створення трирівневої пенсійної системи: солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (I рівень), накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (II рівень) і системи недержавного пенсійного забезпечення (III рівень). Але це завдання на перспективу. Насправді ж з набранням чинності цими законодавчими актами, тобто з 1 січня 2004 р., було запроваджено новий порядок обчислення, перерахунку та індексації пенсій у рамках солідарної системи і врегульовано діяльність недержавних фондів. Цього року нормативно-правові акти, які заклали правові підвалини нової пенсійної системи України, відсвяткували своє шестиріччя. Але переважна більшість питань, що стосуються вдосконалення пенсійної системи, так і залишаються невирішеними.

Пенсійній тематичі була присвячена прес-конференція «Пенсійна реформа: вимога часу чи МВФ?», яка відбулася 20 жовтня 2009 р. у медіахолі інформаційного агентства «ІнтерМедіа консалтинг». Провідний науковий співробітник Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ, к.е.н. Лідія Ткаченко та голова підкомітету з питань соціального захисту та соціальних гарантій, рівня життя і повернення заощаджень населенню Комітету ВР з питань соціальної політики та праці Олександр Стоян виклали своє бачення подальших напрямів пенсійної реформи.

«Зміни, які відбулися з 2004 р., важко назвати цілеспрямованими, стратегічним реформуванням пенсійної системи, зокрема, створенням так званої трирівневої пенсійної системи, – констатувала Лідія Ткаченко. – Фактично ці зміни мали «сезонний» характер: зазвичай пенсії підвищували незалежно від виборів». Пані Ткаченко констатувала, що зміни в пенсійній системі перетворилися зі способу вирішення стратегічних питань на інструмент політичного дискусії.

Реорганізуючи пенсійну систему, на думку Олександра Стояна, треба залишити нинішній пенсійний вік. На думку ж Лідії Ткаченко, реформувати пенсійну систему треба з огляду на демографічну ситуацію в Україні, адже низький пенсійний вік спричиняє малий розмір пенсії. Сьогодні се-

редня пенсія в Україні становить 946 грн. Причому співвідношення середньої пенсії та середньої зарплати складає приблизно 46%.

Новий імпульс пенсійній реформі спробували надати, як за графіком, напередодні чергових виборів. 17 липня ц.р. згідно з постановою КМУ було створено Комісію з питань здійснення пенсійного реформування, якій доручили доопрацювати проект Концепції подальшого проведення пенсійної реформи в Україні (далі – Концепція) та до 15 вересня внести пропозиції щодо її схвалення урядом. Міністерства і відомства, які представлені в Комісії, тількино оприлюднили на своїх офіційних веб-сайтах проект доопрацьованої та поданої до Кабміну Концепції, як знову новина: 14 жовтня 2009 р. розпорядженням КМУ Концепція була схвалена в остаточній редакції.

Цей документ передбачає забезпечення збалансованості пенсійної системи та пом'якшення фінансового тиску на неї, спричиненого старінням населення; поступове подолання диспропорції в розмірах пенсій, призначених у різні роки або за різними умовами пенсійного забезпечення; збільшення приватних добровільних пенсійних накопичень і зацікавлення працівників та роботодавців у їх формуванні; завершення створення трирівневої пенсійної системи через впровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи.

У коментарі щодо Концепції міністр праці та соціальної політики Людмила Денісова зазначила, що фінансової збалансованості досягатимуть, реалізуючи внутрішні можливості солідарної системи та розвантажуючи її шляхом перенесення частини витраток на накопичувальну пенсійну систему та професійні пенсійні програми. «Ми прагнемо досягти справедливого розподілу фінансового ресурсу солідарної системи між тими, хто вже багато років на пенсії, і тими особами, яким її пощиро призначили. Для цього буде запроваджений механізм поступового осучаснення раніше призначених пенсій, щоб вони не поступалися розміром новопрізначеним пенсіям», – підкреслила пані Денісова. Міністр наголосила, що для осіб, які прагнуть у шкідливих та важких умовах (пахтарів, хіміків, металургів), передбачаються додаткові пенсійні накопичення в рамках професійних пенсійних програм. А ті, хто вже мають стаж роботи в таких умовах, збережуть набуті ними пенсійні права.

«Впровадження II рівня пенсійної системи можливе після завершення фінансово-економічної кризи та за умов відновлення економічного зростання і спроможності державного бюджету компенсувати відтік коштів із солідарної до обов'язкової накопичувальної пенсійної системи. При цьому зволікання із запровадженням II рівня неприпустиме з огляду на перспективу збільшення демографічного навантаження на пенсійну систему», – зазначила урядовець. Отже, за словами Людмили Денісової, запровадження обов'язкової накопичувальної системи поділяється на два етапи. На першому (2010-2013 рр.) будуть сформовані її інституційно-технічні компоненти, а на другому (2014-2017 рр.) завершиться її впровадження. ☺

Катерина ФОМІНА
«Правовий тиждень»

КОМЕНТАР ФАХІВЦЯ |

Прокоментувати Концепцію подальшого проведення пенсійної реформи в Україні «ПТ» попросив керівника проектів компанії з управліними активами «КІНТО», к.ю.н. Олену ВАСИЛЬЧЕНКО:

– У тексті розпорядження Кабміну привертає увагу той факт, що уряд вже після схвалення Концепції вирішив внести її на громадське обговорення та передбачив можливість внесення до неї змін за результатами обговорення. Адже зазвичай саме проекти, а не остаточні схвалені законодавчі акти виносять на громадське обговорення.

Зупинюся лише на деяких положеннях Концепції. Одразу вражають цифри: «Чисельність платників внесків на пенсійне страхування становить 15,2 млн осіб, а чисельність пенсіонерів – 13,8 млн, тобто середній платник внесків фінансує 90,8% середньої пенсії, а в окремих регіонах – і більше. При цьому частка пенсійних витраток у внутрішньому валовому продукті країни вже перевищує 15%». За таких показників трирівнева пенсійна система, II рівень якої й досі існує лише на папері, потребує реформування, а саме завершення тієї реформи, яка була законодавчо започаткована ще у 2003 р. На жаль, більшість населення асоціює пенсійне реформування виключно з підвищенням пенсій. А оскільки нас найбільшим часом очікують чергові вибори, то в здійсненні саме такого реформування немає сумнівів. Проте воно лише погіршить ситуацію з пенсійним забезпеченням. І тому, приймаючи Концепцію подальшого проведення пенсійної реформи на період до 2017 р., доцільно було б передбачити поступове підвищення пенсійного віку в країні. Однак про пенсійний вік у Концепції – ні слова.

Розробники документа приділили увагу накопичувальній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку ще називають II рівнем пенсійної системи. Цей рівень був передбачений Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» ще у 2003 р., проте його фактичне запровадження ставилося в залежність від низки законодавчих, економічних та організаційних умов. І хоча законопроект про запровадження накопичувальної системи пенсійного страхування з 1 січня 2009 р. був прийнятий Верховною Радою України у першому читанні ще у квітні 2007 р., подальша робота в цьому напрямі офіційно не велася. Проте дискусії тривали.

Так, була висунута ідея використання потенціалу недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) замість створення централізованого Накопичувального пенсійного фонду. За даними Концепції, сумарна вартість активів НПФ на 1 липня 2009 р. становила 732,2 млн грн., а кількість їх учасників налічувала 491,1 тис. осіб. Можна стверджувати, що більше ніж за п'ять років роботи в Україні НПФ набули чималого досвіду. Однак в Концепції йдеться про повільний розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення, серед причин якого називаються, зокрема, такі: законодавча нерегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення; обмежений вибір фінансових інструментів, придатних для інвестування в них пенсійних коштів, внаслідок відставання розвитку ринку капіталу від потреб інституційних інвесторів; низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві та недостатність її фінансування.

З боку уряду це виглядає досить самокритично, адже усунення перелічених причин повільного розвитку НПФ залежить саме від держави. Варто лише згадати, що більше року на розгляді профільного Комітету Верховної Ради України перебувають опрацьовані комплекси зміни до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення». А скажіть відверто, яка інформація про принципи діяльності НПФ, на вашу думку, викликає більше довіри в населення та роботодавців: почута з усї державних службовців чи отримана від представників цього ринку, які рекламують свої послуги? Так хто ж тоді винен у низькому рівні роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення?

Незрозуміло, чому запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи відкладають аж до II етапу реалізації Концепції, тобто до 2014-2017 рр., а до того часу передбачається здійснення лише підготовчих заходів. Крім того, немає жодного згадування про модель функціонування II рівня пенсійної системи. Чи свідчить це про намір створити Накопичувальний пенсійний фонд та відмову від залучення НПФ до роботи з обов'язковими внесками учасників накопичувальної пенсійної системи? Адже від відповідей на ці запитання залежать зміст підготовчих заходів та взаємодія між застрахованими особами, їх роботодавцями та Пенсійним фондом України.

Важливо й те, чи будуть змінені підходи до визначення кола учасників обов'язкової накопичувальної системи. Адже Закон «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає обов'язкову участь у цій системі чоловіків та жінок, яким на день запровадження системи ще не виповнилося 40 та 35 років відповідно. На те вона й Концепція, щоб відповісти на всі принципові питання щодо напрямів пенсійної реформи. ☺